

BOSNA I HERCEGOVINA
Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava
Bosne i Hercegovine

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Институција омбудсмена/омбудсмана
за људска права
Босне и Херцеговине

Strategija djelovanja

Institucije ombudsmena za ljudska prava

Bosne i Hercegovine za period 2023.-2028.

Banja Luka, mart 2023. godine

STRATEGIJA DJELOVANJA INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA ZA PERIOD 2023. – 2028.

Banja Luka, mart 2023. godine

Sadržaj

I. Uvod	3
II. Vizija, misija i principi	4
Vizija	4
Misija.....	4
Principi	4
III. Analiza stanja ljudskih prava	4
IV. Strateški i specifični ciljevi	5
Specifični cilj 1 - Strukturalno jačanje Institucije	6
Specifični cilj 2 - Osiguranje efikasne zaštite i promocije ljudskih prava	6
Specifični cilj 3 - Jačanje i vidljivost Institucije kao centralne institucije za slobodu pristupa informacijama	7
Specifični cilj 4 - Jačanje i vidljivost Institucije kao centralne institucije za zabranu diskriminacije (tijelo za jednakost)	7
Specifični cilj 5 - Saradnja s institucijama, međunarodnim organizacijama i civilnim društvom	8
V. Odgovornosti i izazovi Institucije	9
VI. Ciljani subjekti i partneri	10
VII. Razvoj informaciono-komunikacione tehnologije – IKT	11
VIII. Provođenje i monitoring	11
1. Provođenje	11
2. Pregled i revizija	12
3. Monitoring	12
IX. ANEKS	13
1. Jačanje kapaciteta Institucije.....	13
2. Analiza stanja ljudskih prava	14
3. Stavovi međunarodnih monitoring mehanizama	16
4. Stanje u Instituciji	18

I. Uvod

Strategija djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava za period 2023 – 2028. godina (u daljem tekstu: **Strategija**) ima za cilj da osigura dosljedno, kvalitetno i efikasno djelovanje Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institucije) kao nezavisnog mehanizma za zaštitu i promociju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

Institucija je ustanovljena odredbama Sporazuma o ljudskim pravima, odnosno Aneksom VI Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava¹ kao institucionalni mehanizam s državnim mandatom, nezavisna od vlade, sa širokim ustavnim ili zakonskim mandatom da štiti i promovira ljudska prava u Bosni i Hercegovini, uključujući građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava.

Strategija je pripremljena (sačinjena) na osnovama međunarodnog i domaćeg pravnog okvira i uz poštovanje vizije, misije i principa na kojima je Institucija uspostavljena, a shodno odredbama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH, Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije BiH i Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, Zakona o vladinim i ministarskim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Republike Srpske i Rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 48/134 (Pariski principi)² kojima se uređuje funkcionisanje nacionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te Principima o zaštiti i promociji Institucije ombudsmena (Venecijanski principi), a koje je objavila Venecijanska komisija 2019. godine³.

Prilikom izrade ove strategije vodilo se računa o kadrovskim i finansijskim kapacitetima kojima Institucija raspolaže, a koji su neophodni za realizaciju definisanih aktivnosti. S obzirom na ograničena vlastita materijalna sredstva, Institucija planira da se prilikom provođenja ove strategije, u jednom njenom dijelu, osloni na podršku partnerskih organizacija. Imajući u vidu vremenski okvir za realizaciju predviđenih aktivnosti, Institucija svake godine usvaja godišnje planove rada.

Ova strategija je sačinjena na osnovu detaljne analize mandata i stanja u Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koja je sadržana u Aneksu ove strategije.

¹ "Službeni glasnik BiH", broj 32/00, 19/02, 35/04 i 32/06;

² Izrađene na međunarodnoj radionici NHRI-ja u Parizu 1991. godine, a usvojila ih je Generalna skupština Ujedinjenih naroda 1993. godine, Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 48/134, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principles-relating-status-national-institutions-paris>

³ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)005-e)

II. Vizija, misija i principi

Ovaj dio Strategije sadrži misiju, viziju i principe djelovanja Institucije u planiranom razdoblju.

Vizija

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH je jedinstveno tijelo zaštite i promocije ljudskih prava zasnovano na domaćem i međunarodnom pravnom okviru, međunarodno prepoznato s akreditovanim statusom „A“ kod Generalne asocijacije institucija za ljudska prava.

Misija

Institucija će osigurati zaštitu i promociju ljudskih prava svakoj osobi na teritoriji Bosne i Hercegovine u skladu s odredbama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava, efikasno djelovati u slučajevima diskriminacije, promovisati slobodu izražavanja kroz osiguranje primjene zakona o slobodi pristupa informacijama, te jačati svoju monitoring ulogu, posebno u ulozi preventivnog mehanizma u skladu sa Opcionim protokolom uz Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (OPCAT) nakon što se usvoje izmjene i dopune Zakona o ombudsmenu za ljudska prava.

Principi

Principi djelovanja Institucije definisani su u Pariskim principima i Venecijanskim principima, Zakonu o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Zakonu o zabrani diskriminacije i Pravilima postupka Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine⁴. Ovi principi su:

- nezavisnost Institucije od svih organa državne vlasti u obavljanju svoje funkcije;
- organizaciona, administrativna i finansijska samostalnost u ostvarivanju Ustavom BiH i zakonom određenih nadležnosti;
- nepristrasnost i samostalnost u radu;
- efikasnost;
- saradnja s organizacijama civilnog društva.

III. Analiza stanja ljudskih prava

Značajan faktor koji utječe na strateško planiranje i djelovanje Institucije svakako je stanje ljudskih prava u BiH. Rezimirajući pokazatelje kojima raspolaže Institucija, najčešće povrede ljudskih prava prva su generacija prava koju čine građanska i politička prava, te ekonomska, socijalna i kulturna prava, kojima su najizloženije najosjetljivije kategorije ljudi. Građani se najčešće žale na neefikasnost i sporost uprave i sudskog sistema, neadekvatno postupanje policije, inspekcije i tužilaštva, probleme u uživanju prava na slobodu okupljanja i slobodu pristupa informacijama, mirno uživanje imovine, posebno u odnosu na povratnike, neshvatanje značaja i uloge centara za

⁴ „Službeni glasnik BiH“, broj 104/11;

socijalni rad, pristup obrazovanju, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti i dr. Često se pored povrede nekog od prava navodi i diskriminacija u pristupu pravu po osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla, političkog i drugog uvjerenja, ali izražena i kroz posebne oblike diskriminacije kao što je mobing, te sve prisutniji govor mržnje, najčešće izražen putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Transparentnost organa vlasti, koja uključuje i osiguranje slobode pristupa informacijama, predstavlja jedan od stubova vladavine prava. Institucija, kao centralna institucija za slobodu pristupa informacijama, bilježi stalan rast broja žalbi koji se odnosi na primjenu zakonodavstva o slobodi pristupa informacijama koje ukazuju na nedostatke postojećeg zakonodavnog okvira, ali i nedosljednosti u primjeni postojećih zakonskih rješenja.

Značajan broj žalbi i izdatih preporuka odnosi se na povrede osnovnih principa tokom provođenja postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim preduzećima i ustanovama, izostanak objektivnih kriterija i netransparentnost u postupku odlučivanja, što je u suprotnosti sa zakonodavstvom koje uređuje vladina i ministarska imenovanja.

Žalbe ukazuju da su najugroženije kategorije: mladi, starije osobe, osobe s invaliditetom, djeca, posebno u situacijama konfliktnih razvoda, povratnici, žrtve rata, nezaposleni, žene, zaposlenici kojima se ne uplaćuju doprinosi za penziona i zdravstveno osiguranje, penzioneri i sve veći broj građana koji se nalazi u stanju socijalne potrebe.

Posebnu zabrinutost predstavlja činjenica da pojedini predstavnici organa vlasti nisu spremni na saradnju s Institucijom i ignorišu upućene preporuke Ombudsmena. Nepoduzimanje aktivnosti neposredno višeg organa s ciljem pune implementacije preporuka, za posljedicu ima dalje kršenje ljudskih prava i osnovnih sloboda građana.

IV. Strateški i specifični ciljevi

Na osnovu ranije navedene analize, a nakon konsultacija s nadležnim institucijama svih nivoa vlasti i civilnog društva, uzimajući u obzir činjenicu da je Strategija djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava značajan dokument u osiguranju zaštite i promocije ljudskih prava definisan je strateški cilj:

OPŠTI STRATEŠKI CILJ: Efikasna, akreditovana državna institucija za zaštitu ljudskih prava koja je uspostavljena i djeluje u skladu s domaćim zakonodavnim okvirom, Pariskim i Venecijanskim principima.

Ovaj strateški cilj realizovat će se implementacijom sljedećih specifičnih ciljeva:

1. Strukturalno jačanje Institucije;
2. Osiguranje efikasne zaštite i promocije ljudskih prava;
3. Jačanje i vidljivost Institucije kao centralne institucije za slobodu pristupa informacijama;

4. Jačanje i vidljivost Institucije kao centralne institucije za zabranu diskriminacije (tijelo za jednakost);
5. Saradnja s institucijama, međunarodnim organizacijama i civilnim društvom.

Specifični cilj 1 - Strukturalno jačanje Institucije

Strukturalno jačanje Institucije podrazumijeva unapređenje zakonodavnog, funkcionalnog, kadrovske, finansijskog i materijalno-tehničkog okvira za funkcionisanje Institucije. Poseban značaj ima zakonodavni okvir koji predstavlja osnov djelovanja, zbog čega je usvajanje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH (Zakona o izmjenama i dopunama) prioritet i uslov za implementaciju svih drugih ciljeva. Istovremeno, ovo predstavlja i obavezu preuzetu ratifikacijom određenih međunarodnih standarda, prije svega Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture, kao i preporuka upućenih od strane Potkomiteta za re-akreditaciju nacionalnih institucija ljudskih prava. Bez usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama otežano bi bilo zadržavanje statusa „A“ koji trenutno ima Institucija. Usvajanje Zakona o izmjenama i dopunama je u nadležnosti Parlamentarne skupštine BiH, što zahtijeva koordinaciju i saradnju s ovim tijelom u cilju ubrzanja procesa. Poduzimanje ostalih aktivnosti vezanih za ostvarenje ovog specifičnog cilja direktno je zavisno od okončanja ovog procesa, uključujući kadrovske jačanje kroz zapošljavanje, planiranje i sprovođenje obuka i stručno usavršavanje osoblja, unapređenje elektronskog sistema vođenja predmeta i dokumentacije OWIS/ORKA, te osiguranje dodatnih finansijskih i materijalnih resursa za realizaciju aktivnosti na bazi programa i projekata koji uključuju međuinstitucionalnu i međusektorsku saradnju. Posebna pažnja, kroz saradnju s nadležnim organima Parlamentarne skupštine BiH i Ministarstvom finansija, bit će posvećena povećanju svijesti o poimanju (shvatanju) nezavisnosti Institucije, te stvaranju pretpostavki za osiguranje ovog principa.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Povećanje svijesti o poimanju nezavisnosti Institucije;
- Usvajanje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH;
- Kadrovske jačanje kroz zapošljavanje, planiranje i provođenje obuka i stručno usavršavanje osoblja;
- Unapređenje elektronskog sistema vođenja predmeta i dokumentacije OWIS/ORKA.

Specifični cilj 2 - Osiguranje efikasne zaštite i promocije ljudskih prava

Ostvarivanje ovog specifičnog cilja uslovljeno je preispitivanjem postojećih praksi postupanja po podnesenim žalbama i u predmetima otvorenim po službenoj dužnosti, a na osnovu nezavisno provedenog monitoringa, sagledavanja sugestija građana i civilnog društva, te uz uvažavanje nalaza i preporuka Jedinice za internu reviziju Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Aktivnosti će biti usmjerene na unapređenje dostupnosti Institucije građanima, prisutnosti na terenu, kroz organizovanje uredovnih dana ili drugim oblicima djelovanja. Posebna pažnja će biti posvećena zaštiti i promociji prava ugroženih grupa, kao što su djeca, osobe s invaliditetom, osobe lišene slobode, manjine, starije osobe i dr. kroz jačanje kapaciteta odjela u čijoj nadležnosti je zaštita prava navedenih kategorija. Implementacija preporuka Ombudsmena ključna je za ostvarivanje prava građana zbog čega, u saradnji s odgovornim organima kojima su preporuke

upućene, će se razmotriti modaliteti za osiguranje njihove implementacije. Razvijanje aktivnosti na promociji ljudskih prava, kao što su edukacije državnih službenika i drugih lica koja vrše javna ovlaštenja, a s ciljem prevencije kršenja ljudskih prava u posebnom su fokusu rada. Sačinjavanjem specijalnih izvještaja u oblastima za koje žalbe ukazuju da postoje sistemska ili specifična kršenja ljudskih prava ukazat će se nadležnim organima u kojem pravcu se treba djelovati kako bi se zaustavila kršenja. Razvit će se aktivnosti, u saradnji s civilnim društvom (akademska zajednica, mediji, nevladine organizacije itd.) putem kojih će se podići svijest građana o mogućnosti obraćanja Ombudsmenima s ciljem zaštite njihovih prava. Razvijat će se i programi obuke i usavršavanja o ljudskim pravima za policijske službenike, učenike, studente, lica koja vrše javna ovlaštenja, predstavnike nevladinog sektora i dr.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Razmatranje pritužbi i povreda prava građana,
- Postupanje po podnesenim žalbama i predmetima otvorenim po službenoj dužnosti,
- Unapređenje dostupnosti Institucije građanima, prisutnost na terenu kroz uredovne dane.

Specifični cilj 3 - Jačanje i vidljivost Institucije kao centralne institucije za slobodu pristupa informacijama

Povećan broj obraćanja građana Instituciji zbog nemogućnosti pristupa informacijama ukazuje da je potrebno više raditi s javnim organima koji raspolažu informacijama. Poseban fokus će biti na obuci službenika za informacije, ali i rukovodioca institucija u cilju podizanja svijesti o značaju pristupa informacijama i važnosti pozicioniranosti službenika za informacije u okviru unutrašnje organizacije i sistematizacije radnih mjesta. Reformski procesi u ovoj oblasti, posebno u dijelu koji se tiče definisanja mehanizama za postupanje u postupku osiguranja pristupa informacijama, svakako će se odraziti i na djelovanje Institucije, što zahtijeva da se aktivnosti u okviru ovog strateškog specifičnog cilja revidiraju u skladu s tim procesom.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Podizanje svijesti o značaju pristupa informacijama,
- Obuka službenika za informacije, kao i ostalih službenika koji u svom radu raspolažu informacijama.

Specifični cilj 4 - Jačanje i vidljivost Institucije kao centralne institucije za zabranu diskriminacije (tijelo za jednakost)

Iako je od donošenja Zakona o zabrani diskriminacije kojim je propisano da će se Instituciji osigurati dodatna sredstva za uspostavu i funkcionisanje posebnog odjela za zaštitu od diskriminacije prošlo skoro 14 godina, ova obaveza od strane nadležnih organa nikada nije izvršena. Ovo je rezultiralo time da je postupanje Institucije, u slučajevima diskriminacije, uglavnom reaktivno, kroz postupanje po žalbama, a veoma malo proaktivno što bi osiguravalo da se kroz promotivne sadržaje utječe na uzroke koji dovode do diskriminacije. U cilju osiguranja izvršenja obaveza iz Zakona o zabrani od diskriminacije, uz osiguranje finansijskih sredstava neophodnih za jačanje ljudskih resursa, te korištenjem edukativnih materijala sačinjenih kroz

projekat Horizontal Facility koji je implementiralo Vijeće Evrope, uz podršku EU, razvit će se edukativni sadržaji za državne službenike i osobe koje vrše javna ovlaštenja o sprečavanju i prevenciji diskriminacije.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Rad na pristiglim žalbama radi diskriminacije,
- Praćenje pojave diskriminacije i politika suzbijanja diskriminacije, saradnja s relevantnim subjektima, podizanje svijesti o pojavama diskriminacije i zakonodavnom okviru.

Specifični cilj 5 - Saradnja s institucijama, međunarodnim organizacijama i civilnim društvom

U okviru saradnje s institucijama i organima Bosne i Hercegovine, Institucija će podnositi redovne godišnje izvještaje o rezultatima aktivnosti Institucije, te specijalne izvještaje o određenim tematskim pitanjima na koje upućuju žalbe o određenim povredama ljudskih prava, te će organizovati sastanke s organima uprave s ciljem osiguranja vladavine prava i stvaranja dobrih praksi. Poseban fokus će biti na realizaciji preporuka Ombudsmena Bosne i Hercegovine, te učešća u izradi strateškog dokumenta o zaštiti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Institucija će posebnu pažnju usmjeriti na saradnju s centrima za edukaciju sudija i tužilaca, posebno prilikom izrade godišnjih izvještaja, saradnju s lokalnim zajednicama i javnim ustanovama, kao i saradnju s drugim ombudsmenima u Bosni i Hercegovini, prije svega, Ombudsmenom za zaštitu potrošača u Bosni i Hercegovini, Ombudsmenom za bankarski sistem Federacije Bosne i Hercegovine, Ombudsmenom za bankarski sistem Republike Srpske, Ombudsmenom u osiguranju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, te Ombudsmenom za djecu Republike Srpske.

Imajući u vidu da je Institucija članica Evropske mreže tijela za jednakost – EQUINET, Međunarodnog instituta ombudsmena (IOI), Evropske mreže nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (ENNHRI), Evropske mreže ombudsmena za djecu (ENOC), te Mreže ombudsmena za djecu Jugoistočne Evrope (CRONSEE), cilj je nastaviti sarađivati u okviru ovih mreža, uključujući i Mrežu nacionalnih preventivnih mehanizama Jugoistočne Evrope (SEE NPM), gdje trenutno Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine ima status posmatrača, s obzirom da još uvijek nema mandat preventivnog mehanizma u skladu sa Opcionim protokolom uz Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (OPCAT). Također, nastavak i jačanje saradnje s Globalnom alijansom nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI) bit će jedan od ključnih ciljeva u radu Institucije u narednom periodu, čije će preporuke služiti kao putokaz u radu Institucije. Institucija će učestvovati u izradi izvještaja za tijela Ujedinjenih naroda, kao i Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR), sarađivati s tim institucijama, te unaprijediti saradnju s međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Bosni i Hercegovini. Posebnu važnost predstavlja učešće na konferencijama i naučnim stručnim skupovima iz oblasti ljudskih prava, te jačanje saradnje s ombudsmenima iz zemalja regiona.

Kada se govori o saradnji s civilnim društvom, cilj je nastaviti i jačati saradnju s nevladinim organizacijama, medijima, akademskom zajednicom i drugim subjektima koji djeluju u interesu građana. Ova saradnja zahtijeva, na bazi konsultacija, unapređenje Platforme za saradnju s

nevladinim organizacijama, uspostavljanje savjetodavnih tematskih odbora, te održavanje radno-konsultativnih sastanaka.

Podizanje svijesti javnosti o značaju zaštite slobode medija i slobode izražavanja i dalje će nastaviti biti jedan od ključnih ciljeva u promociji i zaštiti ljudskih prava, posebno imajući u vidu značaj medija u promociji ljudskih prava. Fokus će biti i na dodatnom jačanju saradnje s medijima, posebno s udruženjima koja štite prava novinara.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Podnošenje redovnih godišnjih izvještaja o aktivnostima Institucije, kao i specijalnih izvještaja o određenim tematskim pitanjima,
- Saradnja s centrima za edukaciju sudija i tužilaca, organima uprave, lokalnim zajednicama i javnim ustanovama, kao i saradnja s drugim ombudsmenima u BiH,
- Nastavak i jačanje saradnje sa svim međunarodnim mrežama čiji član je Institucija, učešće u izradi izvještaja za tijela Ujedinjenih naroda, te jačanje saradnje s ombudsmenima iz zemlje regiona,
- Nastaviti i jačati saradnju s nevladinim organizacijama, medijima i akademskom zajednicom.

V. Odgovornosti i izazovi Institucije

Institucija ombudsmena odgovorna je za izvršenje nadležnosti definisanih zakonima koji propisuju njen mandat. Ove nadležnosti uključuju:

- postupanje po podnesenim žalbama ili *ex officio* u slučajevima koji se odnose na slabo funkcionisanje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjene od bilo kojeg organa vlasti, a može poduzimati i opšte istrage, te donositi pojedinačne i/ili opšte preporuke;
- usvajanje posebnih procedura za prijem i tretiranje žalbi koje se odnose na zaštitu prava djece, osoba koje pripadaju kategoriji manjina i osoba s invaliditetom;
- provođenje istraga u svim žalbama u vezi sa slabim funkcionisanjem sudskog sistema ili nepravilnim procesuiranjem individualnih predmeta i donošenje preporuka za odgovarajuće pojedinačne ili opšte mjere, s tim da se Institucija neće miješati u proces odlučivanja sudova, ali može pokrenuti sudske postupke ili intervenirati u toku postupka koji se vodi, kada god ustanovi da je takva aktivnost neophodna;
- osiguranje primjene domaće i međunarodnog okvira ljudskih prava;
- osiguranje jednakosti građana i eliminacija svih oblika diskriminacije;
- praćenje primjene Zakona o slobodi pristupa informacijama;
- informisanje javnosti o ljudskim pravima putem medija i edukacijom;
- publiciranje obavještenja, mišljenja, preporuka, prijedloga i svojih izvještaja;
- iniciranje izmjena i donošenja zakona i podzakonskih akata s ciljem njihovog usklađivanja s međunarodnim standardima ljudskih prava, te osiguranje unapređenja ljudskih prava i osnovnih sloboda;
- pripremanje godišnjih, periodičnih, specijalnih i drugih informacija i izvještaja o stanju

- ljudskih prava i osnovnih sloboda;
- saradnju u skladu s Ustavom i zakonima koji su na snazi sa svim domaćim i međunarodnim autoritetima i institucijama koji se bave zaštitom ljudskih prava i osnovnih sloboda.
- Posjete lokalnim zajednicama, radi mogućih zajedničkih aktivnosti radi promovisanja i zaštite ljudskih prava građana.

Izazovi koji su postavljeni pred Instituciju, a s ciljem izvršenja zakonima definisanog mandata na koje je fokusirana Strategija su:

- Unapređenje Institucije s ciljem otklanjanja prepoznatih slabosti koje su vezane za unutrašnju organizaciju i sistematizaciju. Ovo uključuje: popunjavanje upražnjenih pozicija i upošljavanje novih uposlenika, uzimajući u obzir potreban profesionalni profil, te jačanje ljudskih kapaciteta;
- Unapređenje uslova rada zaposlenika, uz preispitivanje postojećeg rasporeda uposlenika u odjele, a u odnosu na broj registrovanih žalbi s ciljem osiguranja što je moguće više specijalizacije uposlenika za određena pitanja iz oblasti ljudskih prava, kroz organizovanje specijalističkih obuka;
- Uspostava preventivnog mehanizma u skladu sa Opcionim protokolom uz Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (OPCAT);
- Određenje prema pitanju slobode izražavanja i zaštite medija u skladu s rezultatima reformskih procesa koji su u toku i koji uključuju i reformu zakonodavstva;
- Unapređenje djelovanja u oblasti sprečavanja i prevencije diskriminacije, uključujući i preispitivanje sadašnje strukture Institucije, a s obzirom da se radi o posebnom mandatu utvrđenom Zakonom o zabrani diskriminacije;
- Unapređenje radnih uslova koje uključuje preispitivanje adekvatnosti prostornih uslova za djelovanje Institucije, obezbjeđivanje dodatnih smještajnih kapaciteta, kao i rješavanje razvrstavanja uposlenika u platne razrede shodno specifičnosti posla koji obavljaju, nabavka tehničke opreme, što je u direktnoj zavisnosti od spremnosti nadležnih organa da podrže jačanje kapaciteta Ombudsmena;
- Povećanje vidljivosti Institucije, kroz jačanje direktne komunikacije s institucijama vlasti na svim nivoima i obrazovnim ustanovama, medijske istupe, ali i organizovanje aktivnosti na promociji ljudskih prava, uključujući i edukativne sadržaje za što je preduslov razvoj saradnje s partnerima. Uposlenici Institucije trebaju biti prepoznati od strane partnera kao nosioci obrazovnih sadržaja o ljudskim pravima.
- Saradnja s civilnim društvom je ključna za ostvarivanje promotivnog mandata Institucije koja će biti uređena posebnim aktom.

VI. Ciljani subjekti i partneri

Kako Institucija ima prvenstveno mandat da djeluje u odnosu na postupanje javnih organa, djelovanje Institucije usmjereno je prvenstveno prema organima vlasti, ali i drugim subjektima koji vrše javna ovlaštenja. Kao partneri u realizaciji Strategije građani, institucije, nevladine

organizacije, mediji, akademska zajednica, međunarodne organizacije i institucije, pravosudni organi, te drugi subjekti imaju ključnu ulogu.

VII. Razvoj informaciono-komunikacione tehnologije – IKT

Kao jedan od bitnih segmenata funkcionisanja nameće se i strateški pristup potrebama Institucije za informaciono-komunikacione tehnologije, a što se prvenstveno odnosi na redovno obnavljanje opreme, prvenstveno radnih stanica zaposlenih, a potom i stalno unapređivanje infrastrukture i kvaliteta usluga. Najveću slabost u ovom segmentu i dalje predstavlja zastarjela oprema. Optimalno bi bilo da radne stanice zaposlenih ne budu starije od tri godine i zbog zastarijevanja i zbog obezbjeđivanja održavanja i servisiranja.

U narednom periodu potrebno je nastaviti održavanje i unapređivanje web-stranice i web-sadržaja Institucije, održavanje i unapređivanje web-aplikacije i OWIS baze podataka predmeta s dodavanjem novih funkcionalnosti i servisa, a obnavljanje opreme svakako treba omogućiti u okviru redovnih planiranih budžetskih sredstava. Neophodna je i povremena obuka zaposlenih kroz rad i kurseve, te obuka IT osoblja kako bi se specijalistička znanja iz ove oblasti podigla na viši nivo.

Ciljevi informaciono-komunikacionih tehnologija posebno se odnose na poboljšavanje poslovne produktivnosti korištenjem IKT-a i novih vještina, otvaranje prostora inovacijama zasnovanim na IKT-u unutar Institucije, logično i efikasno kruženje informacija, obrazovanje za informatičku pismenost, različite usluge pod istim uslovima za sve, obezbjeđivanje potrebne edukacije u vidu kurseva, predavanja, održavanja radionica, edukacija korisnika za korištenje informatičkih izvora. U tom smislu potrebno je da Institucija pribavi odgovarajuću informatičku opremu, poveća nabavku svih informatičkih izvora, te vrši stalna istraživanja i analizu potreba korisnika, te percepciju/zadovoljstvo korisnika.

VIII. Provođenje i monitoring

1. Provođenje

Odgovornost za provođenje ove strategije ima Institucija ombudsmena i svi zaposleni u njoj kako je to utvrđeno u operativnim planovima za svaku kalendarsku godinu. Operativni plan za svaku godinu bit će razvijen zajedno s izradom budžeta za tu godinu.

Plan provođenja ove strategije za svaku godinu razvijat će Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

2. Pregled i revizija

Da bi i ova strategija bila uspješna, njeno planiranje i realizacija trebaju biti kontinuiran proces, svakako zasnovan na teoretskom znanju i empirijskim podacima. Takav proces uključuje, pored definisanja Strategije (na osnovu provedenih analiza, određenih ciljeva, postojećeg znanja i procjene utjecaja mjera i aktivnosti), i njeno provođenje, kao i mjerenje uspješnosti (evaluaciju rezultata prethodno definisanih mjera i aktivnosti). Važno je osigurati da se ova strategija redovno ažurira i prilagođava promjenjivim vanjskim utjecajima i utvrđenim prioritetima.

Odgovornost Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine je da, u saradnji s odgovarajućim partnerima, najmanje jednom godišnje formalizira proces revizije ove strategije.

3. Monitoring

Mjerenje uspješnosti na osnovu kontinuiranog monitoringa rezultata provedenih mjera i aktivnosti je važno, jer se na taj način omogućava unapređenje i redefinisane aktivnosti koje treba poduzeti u dostizanju utvrđenih strateških ciljeva.

Provođenje ove strategije je odgovornost Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, a odgovornost svih zaposlenih je da se u obavljanju svakodnevnih radnih zadataka rukovode operativnim, ali i strateškim ciljevima i vizijom ove strategije kako bi se osiguralo da građani Bosne i Hercegovine uživaju u Ustavom BiH garantovanim i međunarodnim standardima dostignutim ljudskim pravima i osnovnim slobodama.

IX. ANEKS

1. Jačanje kapaciteta Institucije

Uz mandat utvrđen Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava, Institucija ima i posebne nadležnosti utvrđene Zakonom o zabrani diskriminacije⁵, kao centralna institucija za zaštitu od diskriminacije - tijelo za jednakost; zakonima o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske⁶ i zakonima o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske⁷. Navedeni mandat zahtijeva razvijanje kapaciteta Institucije da osigura provođenje aktivnosti: savjetovanja, praćenje stanja ljudskih prava na terenu; izvještavanje, postupanje po žalbama, pravnu pomoć, istraživanja, saradnju, promociju kulture prava, podršku radu zaštitnika ljudskih prava i dr. Suština formalne pravde je kriterij jednakosti. Jednakost i sloboda su osnovni stubovi demokratske države i zahtijevaju jednako ponašanje ili tretman u situacijama koje su u suštini identične i ne predstavljaju razlog za različito ponašanje ili tretman. Institucija kao tijelo za jednakost ima obavezu hitnog djelovanja s ciljem osiguranja ovog principa.

Institucija predstavlja kanal komunikacije između vlasti, građana i civilnog društva. Saradnja s institucijama vlasti je ključna u procesu ostvarivanja ljudskih prava građana zbog čega je važno jačati i dalje razvijati institucionalnu saradnju. Poseban fokus treba biti na institucijama vlasti koje nisu iskazale spremnost na saradnju s Institucijom, s ciljem utvrđivanja uzroka, te poduzimanja aktivnosti na njihovom otklanjanju. U fokusu trebaju biti i institucije vlasti koje su ostvarile saradnju s Institucijom, ali bez iskazane spremnosti da postupe po upućenim preporukama.

Jačanje kapaciteta institucija vlasti da osiguraju uživanje ljudskih prava građanima u skladu s Ustavom BiH i međunarodnim standardima predstavlja izazov koji zahtijeva preispitivanje postojećih politika u ovoj oblasti s ciljem njihovog unapređenja, što uključuje i procjenu institucionalnih kapaciteta, s posebnim fokusom na ljudske resurse, na čijim osnovama bi se planirale obuke i usavršavanja osoblja, a s ciljem preveniranja kršenja ljudskih prava.

Institucija primjenjuje međunarodne standarde ljudskih prava na nacionalnom nivou, uz potpuno razumijevanje lokalnog konteksta, te predstavlja kanal komunikacije s međunarodnim organizacijama i mehanizmima ljudskih prava i izvještava međunarodne i regionalne mehanizme za ljudska prava o stanju ljudskih prava na terenu. Dalje usavršavanje osoblja u primjeni međunarodnih standarda ljudskih prava i važnost komunikacije s međunarodnim tijelima za ljudska prava prepoznata je Pariskim principima, imajući u vidu da nacionalne institucije ljudskih prava mogu doprinijeti radu međunarodnih i regionalnih tijela i mehanizama za ljudska prava svojim znanjem i stručnošću.

⁵ „Službeni glasnik BiH“, broj 59/06;

⁶ Zakon o slobodi pristupu informacijama BiH, („Službeni glasnik BiH“, br. 28/00, 45/06, 102/09 i 62/11); Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 32/01 i 48/11); Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, („Sl. glasnik Republike Srpske“, broj: 20/2001);

⁷ Zakon o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima („Službeni glasnik BiH“, broj 37/03), Zakon o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima u FBiH (Službene novine FBiH“, br. 12/03 i 34/03), Zakon o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 41/03);

Široko uspostavljen mandat, te obaveza osiguranja dostupnosti i pristupačnosti građanima zahtijeva sistemsko i dugoročno planiranje djelovanja Institucije, zasnovano na sagledavanju stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, kapaciteta Institucije, te izazova iniciranih reformskim procesima na putu pridruživanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji.

Planiranje strateškog djelovanja Institucije u značajnoj mjeri je otežano činjenicom nepostojanja sveobuhvatne strategije ili akcionog plana za ljudska prava u Bosni i Hercegovini koji bi bio vodilja u utvrđivanju prioriteta institucionalnog djelovanja. Zato, kod kreiranja Strategije koristili su se podaci kojima raspolaže Institucija, na osnovu podnesenih žalbi; sačinjenih godišnjih i specijalnih izvještaja; uz uvažavanje sugestija dobijenih od strane institucija vlasti i civilnog društva kroz saradnju u toku realizacije različitih aktivnosti. Priprema Strategije proizvela je nekoliko vrijednih nalaza. Prije svega, ovaj proces jasno je dokazao značaj aktivne i stvarne saradnje između vlasti i civilnog sektora, te stručne i laičke javnosti. Stepenn učesća u kreiranju kritičnog konceptualnog dokumenta u oblasti ljudskih prava dokazao je da je to jedan od najefikasnijih načina primjene demokratskih principa u vođenju javnih poslova. Strategija djelovanja Institucije pripremljena je na osnovu širokih razgovora koji su uključivali konsultacije u okviru Institucije, u sjedištu i njenim područnim i terenskim uredima (Banja Luka, Brčko, Mostar, Livno i Sarajevo), uz podršku Vijeća Evrope - Misija u BiH⁸, te konsultacija s drugim institucijama, nevladinim organizacijama, predstavnicima medija i međunarodnim organizacijama. Strategijom su definisani ciljevi i prioriteti koje je potrebno ostvariti kako bi se unaprijedilo stanje ljudskih prava i osnovnih sloboda u Bosni i Hercegovini kroz djelovanje Ombudsmena Bosne i Hercegovine.

Principima sadržanim u Strategiji naglašen je značaj nacionalnih institucija ljudskih prava u državi zasnovanoj na principima demokratije, vladavine prava, poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i dobre administracije. Poseban akcent stavljen je na činjenicu da je pravo podnošenja žalbi nacionalnoj instituciji ljudskih prava samo dodatno pravo, koje ide uz pravo na pristup pravdi, odnosno, sudovima. Venecijanski principi također obligatorno ističu da će države pružiti podršku i štititi nacionalne institucije ljudskih prava, te se suzdržati od bilo kojih aktivnosti koje ugrožavaju njenu nezavisnost.

2. Analiza stanja ljudskih prava

Ljudska prava formalno su izražena i kodificirana u međunarodnom pravu o ljudskim pravima. Bosna i Hercegovina je potpisnica svih devet osnovnih ugovora o ljudskim pravima i Fakultativnog protokola (Fakultativni protokol) uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (Konvencija protiv torture). Pristupanjem ugovorima UN-a BiH je preuzela obavezu periodičnog izvještavanja o primjeni instrumenata UN-a u svojoj nadležnosti. Osim toga, BiH je priznala nadležnost tijela UN-a za postupanje po pojedinačnim pritužbama te podnosi svoj redovni univerzalni periodični izvještaj. Institucija, kao nacionalna institucija za ljudska prava, obavezna je pratiti međunarodne standarde s ciljem osiguranja njihove implementacije u nacionalnom pravnom sistemu, nakon prihvatanja od strane vlasti. Samo djelovanje nacionalne institucije ljudskih prava propisano je Pariskim principima.

⁸ Projekat Horizontal Facility

U skladu s članom 2. Ustava BiH, država i oba entiteta osiguravaju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Prava i slobode navedeni u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP) i njenim protokolima direktno se primjenjuju u BiH i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

U odnosu na tranzicijske procese nužno je ukazati da je Bosna i Hercegovina 16. juna 2008. potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s Evropskim zajednicama i njihovim državama članicama,⁹ koji je stupio na snagu 1. juna 2015. godine. Ovaj ugovor za cilj ima uspostavljanje trajnog odnosa s EU-om i pokretanje službenog pristupanja te zemlje EU-u. Kao potencijalni kandidat za članstvo u EU, BiH je dužna poštovati i upućivati na dokumente o saradnji unutar EU-a.

U vezi sa Zahtjevom Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji od 15.02.2016. godine Bosna i Hercegovina je obavezana ispuniti 14 ključnih prioriteta iz Mišljenja Evropske komisije od 29.05.2019. godine iz oblasti demokratije, vladavine prava, osnovnih prava i reforme javne uprave¹⁰, a kao uslov da bi Evropska komisija preporučila otvaranje pregovora sa Bosnom i Hercegovinom za pristupanje Evropskoj uniji. Pored ovog, Evropska komisija je, u oktobru 2022. godine preporučila status kandidata za Bosnu i Hercegovinu, pod povoljnijim uslovima koji podrazumijevaju ispunjavanje osam kriterija, koji u suštini predstavljaju skraćenu verziju od prvobitnih 14 kriterija¹¹. Od tih kriterija na Instituciju ombudsmena se posebno odnose reforme u oblasti pravosuđa, uspostavljanje preventivnog mehanizma u skladu sa Opcionim protokolom uz Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (OPCAT), te zaštita slobode izražavanja i medija. Evropsko vijeće, na sastanku održanom 15.12.2022. godine, odobrilo je status kandidata za Bosnu i Hercegovinu, čime je Bosna i Hercegovina napravila još jedan formalni korak u procesu pristupanja Evropskoj uniji.

U izvještaju Evropske komisije o napretku, kako za 2022. godinu tako i za prethodne godine¹², u odnosu na Instituciju ombudsmena, ukazano je na slabu provedbu njenih preporuka, čime se ugrožavaju prava građana na dobru upravu. Izvještaj konstatuje i slabosti u sistemu provođenja preporuka Institucije ombudsmena vezano za pravo pristupa informacijama, koje se manifestuju na način da propisi iz ove oblasti i dalje nisu u potpunosti usklađeni s međunarodnim i evropskim standardima, ostvarivanje prava je i dalje nedosljedno, a tumačenje se vrši na način koji više štiti privatne nego javne interese. Izvještaj predviđa i uspostavljanje nacionalnog mehanizma za sprečavanje mučenja i zlostavljanja, kao i izmjenu i dopunu Zakona o ombudsmenu za ljudska

⁹ "Službeni glasnik BiH" – Ugovori, br. 10/08.

¹⁰ Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji SWD(2019) 222 final, COM(2019) 261 final <https://europa.ba/wp-content/uploads/2019/06/Misljenje-Komisije-o-zah-tjevu-Bosne-i-Hercegovina-za-%C4%8Dlanstvo-u-Evropskoj-uniji.pdf>

¹¹ Više: izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf (dei.gov.ba)

¹² Izvještaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2022. godinu - Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj o Bosni i Hercegovine za 2022. godinu, Brussels 12.10.2022. godine; SWD (2022)336 https://europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf; Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2021. godinu, Strasbourg 19.10.2021. godine; SWD (2021) 291 https://europa.ba/wp-content/uploads/2021/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2021-godinu_1636467943.pdf i Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu, Brussels 06.10.2020. godine; SWD (2020) 350 https://europa.ba/wp-content/uploads/2020/10/Izvjestaj_za_BiH_za_2020_godinu.pdf

prava Bosne i Hercegovine, čime bi se poboljšala i ojačala nezavisnost i efikasnost same Institucije¹³.

3. Stavovi međunarodnih monitoring mehanizama

Uspostava nezavisnog i jakog nacionalnog mehanizma za zaštitu i promociju ljudskih prava je u stalnom fokusu međunarodnih monitoring mehanizama, posebno UN tijela za praćenje implementacije konvencija¹⁴ koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala (UN tijela) i Univerzalnog periodičnog izvještaja (UPR). U svojim zaključnim opservacijama, nakon razmatranja periodičnih izvještaja podnesenih od strane vlasti Bosne i Hercegovine, tijela UN-a izrazila su zabrinutost zbog postojanja faktora koja utječu na efikasno djelovanje Institucije ombudsmena, te uputili preporuke vlastima s ciljem unapređenja stanja. Iznesene zabrinutosti mogu se sumirati na sljedeći način:

- Neusvajanje izmjena i dopuna Zakona o ombudsmenu za ljudska prava u cilju njegovog usklađivanja s principima koji se odnose na status nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (Pariski principi) i uspostavu mandata ove institucije kao preventivnog mehanizma u skladu s Fakultativnim protokolom uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja. Komitet je zabrinut što nepostojanje finansijske samostalnosti i nezavisnosti Institucije ombudsmena dovodi u pitanje potpuno provođenje mandata koji se odnosi na promovisanje i zaštitu ljudskih prava u Državi potpisnici;¹⁵
- Ograničena nezavisnost ombudsmena, neuspostavljena posebna budžetska linija predviđena za rad Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, nedovoljna finansijska sredstva za namijenjena za funkcionisanje Ombudsmena, te nizak nivo poštivanja preporuka;¹⁶
- Nedovoljna obezbijedenost Odjela za zaštitu prava djeteta s adekvatnim ljudskim, tehničkim i finansijskim resursima radi efikasnijeg funkcionisanja i neefikasna implementacija izdatih preporuka;¹⁷
- Ograničena nezavisnost, utjecaj složene strukture na učinkovitost njenih svakodnevnih funkcija, te nedostatak informacija od strane nadležnih organa o realizaciji odluka Ombudsmena;¹⁸

¹³ Nacrt amandmana dostavljen je Vijeću ministara u decembru 2021. godine, a u parlamentarnu proceduru upućen je tek u avgustu 2022. godine;

¹⁴ Komitet UN-a za ekonomska, socijalna i kulturna prava; Komitet UN-a za prava djeteta; Komitet UN-a o ukidanju diskriminacije žena; Komitet UN-a o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica; Komitet UN-a o ukidanju rasne diskriminacije; Komitet UN-a protiv torture; Komitet UN-a o pravima osoba s invaliditetom; Komitet UN-a za ljudska prava; Komitet UN-a za prisilne nestanke;

¹⁵ Tačka 9. Komitet UN-a za ljudska prava, Zaključna razmatranja o Trećem periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine, 13. april 2017. godine, United Nations (mhr.gov.ba); tačka 20. Komiteta UN-a protiv torture, Zaključna razmatranja na šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 22. decembar 2017. godine, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/366/61/PDF/G1736661.pdf?OpenElement>

¹⁶ Tačka 13. Komiteta UN-a o ukidanju rasne diskriminacije, Zaključna razmatranja na kombinovani dvanaesti i trinaesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 10. septembar 2018. godine, https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CERD/Shared%20Documents/BIH/CERD_C_BIH_CO_12-13_32232_E.pdf

¹⁷ Tačka 13. Komiteta UN-a za prava djeteta, Zaključna razmatranja na kombinovani peti i šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 05.12.2019. godine;

¹⁸ Tačka 10. Komiteta UN-a za ekonomska, socijalna i kulturna prava- Zaključna razmatranja na treći periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 11. novembar 2021. godine; https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fBIH%2fCO%2f3&Lang=en

- Nepostojanje adekvatnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za efikasno izvršavanje mandata u pogledu prava radnika migranata i članova njihovih porodica, te da se usvoji prijedlog zakona, usmjeren na poboljšanje strukture finansiranja, unapređenje saradnje s organizacijama civilnog društva i dodjeljivanje dodatnih nadležnosti, posebno da djeluje kao nacionalni preventivni mehanizam protiv torture;¹⁹
- Zabrinutost zbog nedovoljno ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za efikasno sprovođenje mandata Institucije u promociji i zaštiti prava žena;²⁰
- Nepoštivanje preporuka mehanizama za nadzor, kao što su parlamentarni nadzor, kao i nezavisnih institucija, kao što su Kancelarija za reviziju institucija BiH i Ombudsmen za ljudska prava, koje se slabo se provode. Nekoliko institucija ni ne odgovara na preporuke koje su im upućene, iako su zakonski obavezne da to urade. Ovo ugrožava prava građana na dobru upravu;²¹
- Zabrinutost zbog veoma malog broja slučajeva rasne diskriminacije koji su registrovani, istraženi i izvedeni pred sudove i pred Ombudsmene.²²

U cilju unapređenja funkcionisanja Institucije ombudsmena za ljudska prava, vlastima Bosne i Hercegovine preporučeno je da:

- Usvoji Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine koji treba da bude u potpunosti u skladu s načelima koja se odnose na status nacionalnih institucija za promicanje i zaštitu ljudskih prava (Pariski principi), uključujući i preporuke koje je dao Pododbor za akreditaciju Globalnog saveza nacionalnih ljudskih prava Institucije;²³
- Pojača napore kako bi se osiguralo da Institucija dobije finansijsku samostalnost i odgovarajuće finansijske i ljudske resurse, kako bi efikasno funkcionisala, u skladu s Pariskim principima;²⁴

¹⁹ Tačka 23, Komiteta UN-a o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, Zaključna razmatranja na treći periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 04. novembar 2019. godine, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/317/11/PDF/G1931711.pdf?OpenElement>

²⁰ Tačka 19. Komiteta UN-a o ukidanju diskriminacije žena, Zaključna razmatranja na šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 12. novembar 2019. godine;

²¹ RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2022. godinu; uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Brussels, 12.10.2022. godine, DEI | Direkcija za Evropske integracije;

²² Komitet UN-a o ukidanju rasne diskriminacije, Zaključna razmatranja na kombinovani dvanaesti i trinaesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 10.09.2018. godine;

²³ Tačka 11 (a) Komiteta UN-a za ekonomska, socijalna i kulturna prava - Zaključna razmatranja na treći periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 11. novembar 2021. godine; tačka 13 (a) Komiteta UN-a za prava djeteta, Zaključna razmatranja na kombinovani peti i šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 5. decembar 2019. godine; tačka 20 (a) Komiteta UN-a o ukidanju diskriminacije žena, Zaključna razmatranja na šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 12. novembar 2019. godine; tačka 4 (a) Komiteta UN-a o ukidanju rasne diskriminacije, Zaključna razmatranja na kombinovani dvanaesti i trinaesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 10. septembar 2018. godine; tačka 21 (a) Komiteta UN-a protiv torture, Zaključna razmatranja na šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 22. decembar 2017. godine, UPR preporuke: 120.12; 120.18;

²⁴ Tačka 21 (b) Komiteta UN-a protiv torture, Zaključna razmatranja na šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 22. decembar 2017. godine; tačka 20 (b) UN komitet o ukidanju diskriminacije žena, Zaključna razmatranja na šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 12. novembar 2019. godine; tačka 24. UN komitet o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, Zaključna razmatranja na treći periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 04. novembar 2019. godine, UPR preporuka 120.13, 120.14, 120.15, 120.16, 120.17

- Poveća učinkovitost funkcija Institucije, uključujući pojednostavljenje procesa donošenja odluka;²⁵
- Osigura postupanje nadležnih organa, u skladu s odlukama i preporukama Institucije;²⁶
- Odmah uspostaviti nacionalni preventivni mehanizam;²⁷
- Ojača nezavisnost Institucije ombudsmena, u skladu s Pariskim načelima.²⁸

4. Stanje u Instituciji

Uprkos opisanim slabostima uočenim od strane međunarodnih institucija (što prati u manjoj i većoj mjeri i neke druge države, naročito Regiona), Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH uživa priličan autoritet i ugled naroda Bosne i Hercegovine i institucionalno povjerenje. Kao dokaz ovakvoj tvrdnji ističemo oko 3000 zaprimljenih predmeta na godišnjem nivou, stalne pohvale podnosilaca žalbe, dobru komunikaciju s medijima kao i organima zakonodavne, izvršne i sudske vlasti na svim nivoima u BiH, te civilnim društvom. Najzad, na međunarodnom planu posmatrano, Institucija ima akreditacioni status „A“ kod GANHRI-ja. Također, Institucija iako suočena s manjkom kadrova, raspolaže s veoma edukovanim osobljem, prepoznatljivih pravničkih kapaciteta u svim oblastima djelovanja koji su u stanju rješavati najsloženije predmete ekvivalentne najvišim nivoima sudske vlasti u BiH.

U Instituciji trenutno rade 63 zaposlenika, i to 37 diplomiranih pravnika (od toga tri su Ombudsmena) i 26 zaposlenih iz kategorije administrativnog i tehničkog osoblja. U Sjedištu Institucije u Banjoj Luci trenutno su zaposlena 24 zaposlenika (od toga jedan Ombudsmen i 10 pravnika), u Područnoj kancelariji u Sarajevu 29 zaposlenika (od toga dvije Ombudsmenke i 17 pravnika), u Područnoj kancelariji u Mostaru četiri zaposlenika (dva diplomirana pravnika), u Područnoj kancelariji u Brčkom tri zaposlenika (sve tri diplomirani pravnici) i u Terenskoj kancelariji u Livnu tri zaposlenika (dva diplomirana pravnika). Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta sistematizovano je 90 radnih mjesta (87 zaposlenika i tri Ombudsmena). Nepopunjeno je 27 radnih mjesta (od toga, osam rukovodnih).

Prema funkcionalnom principu, Institucija je organizovana u osam odjeljenja, i to po oblastima ljudskih prava.

Institucija je akreditovana u statusu "A" pred Globalnom alijansom nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI), ranije Međunarodnim koordinacionim komitetom nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (ICC). Posljednja akreditacija izvršena je 24. novembra 2017. godine i ona je potvrda nezavisnosti i funkcionisanja Institucije u skladu s Pariskim principima, te daje Ombudsmenima mogućnost glasanja u okviru GANHRI-ja. Pravilima

²⁵ Tačka 11 (b) UN komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava- Zaključna razmatranja na treći periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 11. novembar 2021. godine;

²⁶ Ibid, Tačka 11 (c), tačka 21 (II) UN komitet protiv torture, Zaključna razmatranja na šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 22. decembar 2017. godine;

²⁷ Tačka 21 (III) Komiteta UN-a protiv torture, Zaključna razmatranja na šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, 22. decembar 2017. godine, UPR preporuka 120.18; RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2022. godinu uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Brussels, 12.10.2022. godine, DEI | Direkcija za evropske integracije;

²⁸ UPR Preporuka 120.19

je propisano da se proces reakreditacije nacionalnih institucija ljudskih prava vrši svakih pet godina. Potkomitet za reakreditaciju je u avgustu 2022. godine pozvao Instituciju da podnese zahtjev za reakreditaciju do 3. oktobra 2022. godine. Imajući u vidu da su Izmjene i dopune Zakona o ombudsmenu za ljudska prava tek u avgustu 2022. godine upućene u parlamentarnu proceduru, da je proces izbora Ombudsmena bio u toku, podnesen je zahtjev za odgodu reakreditacije koji je Potkomitet uvažio i odgodio reakreditaciju Institucije za godinu dana.

Prilikom planiranja Strategije svakako je potrebno uzeti u obzir i stanje u Instituciji zbog čega, putem SWOT analize je od strane uposlenika izvršena samoprocjena. Uposlenici su kao snage definisali: samostalnost; empatiju i opredjeljenje za pomoć strankama, posebno ranjivim kategorijama; želju za radom i ostvarivanjem uspješnih rezultata; relativno mlad, komunikativan i kolegijalan kolektiv, u kojem je zaposleno visoko kvalifikovano osoblje s iskustvom, vještinama i širokim spektrom znanja što je neophodno s obzirom na širinu mandata Institucije; razvijena saradnja s javnim organima; izraženo povjerenje građana; mogućnosti edukacije, te djelovanje u skladu sa Pariskim principima.

Definisane slabosti su: manjak vidljivosti Institucije u javnom prostoru; problem kadrovske nepopunjenosti i neadekvatne i nefunkcionalne unutrašnje raspoređenosti i organizovanosti Institucije; nepostojanje srednjeg menadžmenta; nefunkcionalnost pojedinih odjela; nepostojanje sistema vrednovanja pravnika; pojedini uposlenici imaju ograničene vještine korištenja engleskog jezika i informacijsko-komunikacijskih sredstava što se veže s nedostatkom edukacija; neadekvatnost prostora za rad koji u pojedinim terenskim kancelarijama nije prilagođen ni za pristup osobama s invaliditetom, nedostatak tehničke opreme i vozila za rad Institucije; komplikovane i zastarjele procedure rada, sporost procesa razmjene predmeta i ostalih akata između ureda; sporost u procesu odlučivanja Ombudsmena (davanja saglasnosti na pripremljene odluke), te različit pristup Ombudsmena pojedinim predmetima.

U odnosu na vanjske utjecajne faktore na djelovanje Institucije, kao mogućnosti su prepoznati: metod djelovanja Institucije propisan Zakonom kojim je omogućeno ostvarivanje neposrednih kontakata s građanima i sačinjavanje izvještaja; mogućnost komuniciranja i saradnje s institucijama i monitoring njihovog rada; nezavisnost i samostalnost u radu; visoki standardi za zapošljavanje osoblja kojim se traži angažovanje stručnog i obrazovanog kadra zbog specifičnosti i širine mandata; međunarodno prepoznavanje i podrška Instituciji, te evropski okvir i buduće integracije, što uključuje i proširenje nadležnosti i mogućnost saradnje kroz edukacije i savjetovanja, te zahvalnost stranaka na pruženoj pomoći.

Nažalost, prepreke na koje nailazi Institucija mnogo su izražajnije u odnosu na mogućnosti i uključuju: političko stanje u državi; neuređenost zakonodavstva; slabo reformisana uprava i pravosuđe; ograničeni resursi (budžet, tehnička opremljenost, ljudski resursi); nepostojanje finansijske nezavisnosti; nepoštivanje preporuka Ombudsmena; nedostatak adekvatnog prostora za djelovanje Institucije, koji bi u obzir uzeo specifičnosti mandata, što se odnosi i na nedostatak sala za sastanke i nepristupačnost osobama s invaliditetom; nepovjerenje drugih institucija prema Instituciji ombudsmena; nezainteresovanost medija i javnosti za rad Institucije ombudsmena gdje su mediji usmjereni uglavnom prema negativnim informacijama; izazovi vezani za saradnju s nevladinim organizacijama; slaba društvena prepoznatljivost Institucije. Uposlenici su posebno ukazali na preporuke koje se tiču njihovog radnopravnog statusa gdje im nije omogućeno

obavljanje ljekarskih/sistematskih pregleda i obaveznog osiguranja za uposlenike; nedefinisan platni razred u Zakonu o platama u institucijama BiH koji bi trebao da uzme u obzir specifičnosti poslova koje obavljaju uposlenici Ombudsmena za koje se traži visok i širok nivo obrazovanja, s obzirom na širinu i raznolikost mandata Institucije zbog čega nemaju status državnog službenika. Osiguranje principa neovisnosti Institucije ograničava uposlenike za obavljanje drugih aktivnosti, kao što su članstvo u upravnim i nadzornim odborima ili drugim organima.

Svoje djelovanje Institucija zasniva i dodatnim vrijednostima svojstvenim za nezavisne institucije ljudskih prava i to:

- vidljivost, prepoznatljivost, respektabilnost i efikasnost;
- fleksibilnost u radu i otvorenost prema građanima;
- strukturalna i teritorijalna organizovanost koja garantuje jednak nivo zaštite prava građana i promovisanje ljudskih prava;
- osposobljenost za djelovanje na eliminaciji svih oblika diskriminacije građana, te osiguranje njihove jednakosti u društvu;
- integriranost u strukture Bosne i Hercegovine, kao korektivni faktor, u daljnjem razvoju demokratije zasnovane na vladavini prava i poštivanju ljudskih prava i osnovnih sloboda građana;
- osposobljenost za praćenje stanja ljudskih prava, posebno u ustanovama, institucijama i drugim mjestima u kojima se nalaze osobe lišene slobode.

Ova analiza je korištena kao osnov kod izrade Strategije djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava za period 2023 – 2028. godine.